

Л. М. Белкін,

кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, адвокат
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8672-8147>

Ю. Л. Юринець,

доктор юридичних наук, професор
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0281-3251>

І. М. Сопілко,

доктор юридичних наук, професор
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9594-9280>

М. Л. Белкін,

кандидат юридичних наук, адвокат
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0805-9923>

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ АНТИУКРАЇНСЬКОЇ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ В ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІЙНАХ ПРОТИ УКРАЇНИ

Національний авіаційний університет
проспект Любомира Гузара, 1, 03680, Київ, Україна
E-mail: belkinleonid@ukr.net

***Метою** статті є комплексний інформаційно-психологічний аналіз методів антиукраїнської російської пропаганди в інформаційних війнах проти України. **Методи дослідження:** документальний аналіз та узагальнення правової, соціологічної, політичної, психологічної інформації, а також практики антиукраїнської російської пропаганди. **Результати:** досліджені механізми інформаційно-психологічних впливів пропаганди на населення з метою міфологізації масової свідомості і її переведення на протилежну картину світу. Пропагандистські міфи створюють віртуальну реальність, у тенети якої потрапляють не тільки маси населення, але і його очільники. Саме на підставі міфів про «геноцид на Донбасі», «братський український народ, якого необхідно звільнити від диктату націоналістів та бандерівців», «створення України на землях Росії», «Україна і НАТО збиралися напасти на Донбас і Крим», «український народ любить Росію і Путіна і зустріне російську армію квітами, хлібом-сіллю» Президент Російської Федерації В. Путін прийняв рішення атакувати Україну. При цьому злий жарт з очільником Кремля зіграв міф про «сильну», «непереможну» армію РФ і слабку армію України. Міфологізація тісно пов'язана з маніпулюванням традиційними символами і стереотипами. Отже, коли громадяни Росії, або її пропагандисти, або її очільники маніпулятивно називають українців «фашистами», «нацистами», тощо – насправді це абсолютно беззмістовний маркер, який не спирається на об'єктивні знання про фашизм чи нацизм. Це просто маркер ворога, якого, на думку маніпуляторів, можна і потрібно знищити. **Обговорення:** комплексний інформаційно-психологічний аналіз методів антиукраїнської російської пропаганди в інформаційних війнах проти України дозволяє системно сформулювати напрями контрпропагандистської роботи.*

***Ключові слова:** пропаганда; контрпропаганда; інформаційна війна; містифікація; міфологізація масової свідомості; віртуальна реальність.*

Постановка проблеми та її актуальність.

24.02.2022 року Російська Федерація (РФ) здійснила широкомасштабне військове вторгнення в Україну. При цьому обґрунтуванням військового вторгнення є (були) пропагандистські штампи, які створили для керівництва РФ «віртуальну реальність», у межах якої і приймалося рішення про вторгнення [1, с. 12]. Як зазначив народний депутат України Б. Яременко, варто не забувати, що сумнівні¹ уявлення Путіна про українську історію та самобутність фактично дозволили йому дійти висновку про доцільність початку війни². У відеозверненні 25.05.2022 року Президент України В. Зеленський³ висловив думку, що глава РФ В. Путін живе у вигаданій реальності й не усвідомлює, що українці будуть битися за свою землю і свободу до кінця. Отже, пропагандистські штампи стали реальною підставою для розв'язання широкомасштабної війни. Для спростування цих пропагандистських штампів необхідно вивчати методи пропаганди [2]. Тому проблема є актуальною.

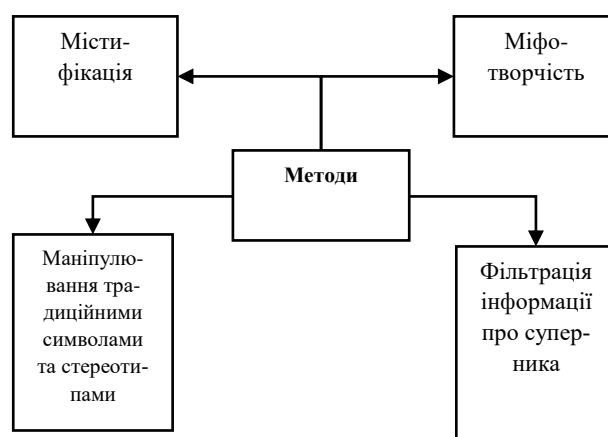
Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. У 1937 р. у Бостоні (США) під керівництвом Е. Філена (Edward Filene) було створено Інститут аналізу пропаганди, «щоб просвітити американську громадськість про природу пропаганди та як розпізнати методи пропаганди» [2]. Одна з найвідоміших публікацій Інституту – книга «Мистецтво пропаганди» – аналізує найпоширеніші її механізми. Ці прийоми, вказують автори, створені для того, щоб обдурити нас, оскільки вони звертаються до наших емоцій, а не до нашого розуму.

Разом із тим, у виданні [3] зазначається, що у минулому пропагандисти та ті, хто намагався проводити операції обману, використовували грубі методи, щоб змінити зображення реальних людей, подій та об'єктів, які зазвичай можна було відносно легко виявити. Однак сьогодні комп'ютери дозволяють пропагандистам створювати будь-яке зображення, нерухоме чи рухоме, з відповідним супроводжуючим звуком. Крім того, стає надзвичайно важко виявити, що

зображенням маніпулювали, а Інтернет, телебачення та глобальні ЗМІ дозволяють майже миттєво поширювати змінені зображення по всьому світу. Тому супротивники використовуватимуть пропаганду та обман, особливо змінені зображення, щоб виграти війну, навіть не воюючи у війську.

Велику кількість робіт сфері пропаганди та інформаційних війн присвячено професором Г.Г. Почепцовим [4-6 та ін.].

Широко поширена наступна класифікація методів пропаганди⁴:

У такій структурі методи пропаганди системно не досліджувалися. Але, як буде показано нижче, саме у такій структурі методів пропаганди досягається максимальний ефект негативного інформаційно-психологічного впливу.

Виклад основного матеріалу – почнемо з такого методу з наведеної вище схеми, як містифікація – вигадка, витівка з метою ввести когось (читачів, публіку тощо) в оману жартома або із злісним наміром⁵. Розрізняють містифікації у культурно-художній сфері (літературна, музична) і містифікації в політичній (інформаційно-пропагандистській) сфері. Політична містифікація передбачає свідомі дії, спрямовані відповідним суб'єктом політики для введення в оману, приховування своїх політичних цілей та управління громадською думкою. Політична містифікація є одним з найдавніших ін-

¹ Насправді Б. Яременко використав більш «міцний» вираз

² <https://www.euointegration.com.ua/rus/experts/2022/03/16/7136082/>

³ <https://www.pravda.com.ua/rus/news/2022/05/25/7348394/>

⁴ <https://ppt-online.org/217357>

⁵ <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F>

струментів боротьби за владу, політики в цілому⁶.

У свою чергу, міф – оповідь, що пояснює походження певних елементів світобудови чи світу загалом через емоційно-чуттєві образи. Окремі міфи, які складають певну систему, утворюють міфологію того чи іншого народу, культури, соціальної групи, яка лежить в основі характерного їм світогляду⁷. Відповідно, міфотворчість – створення міфів [7, с. 757]. Міфи характерні як для первісних народів, що перебували або перебувають на стадії дорационального, дофілософського та дорелігійного мислення, так і для сучасної людини. Міф часто розглядається як альтернатива науковому мисленню. У сучасній публіцистиці під міфом розуміється ілюзія, брехня, брехлива пропаганда, повір'я, віра, умовність або подання певної цінності у фантастичній формі, сакралізоване і догматичне вираження соціальних звичаїв і цінностей. Також під міфом іноді розуміється судження, отримане незалежно від чуттєвого досвіду і яке не збігається з результатом практичної перевірки; інформація про істинні явища, яка сприймається без доказів і раціонального осмислення⁸. Міфотворчість набуває особливої ролі тоді, коли державі необхідно створити «образ героя» або «образ ворога».

Терміни «містифікація» та «міфотворчість» позначають суміжні поняття і повинні використовуватися на рівних правах. Містифікація та міфотворчість впливають на психологічні особливості особистості з метою переконати в чомусь. Якщо містифікація – це разовий випадок спотворення фактів, то при масованому та цілеспрямованому поширенні «не цілком вірної» інформації для створення певного образу ми маємо справу вже з міфотворчістю.

Міфотворчість – найважливіше явище у культурній історії людства. Людині у всі часи було необхідно певне розуміння навколишнього світу та свого становища в ньому. Вона не могла жити і діяти без внесення твердого порядку до своїх уявлень про реальність. Це рятівне

«знання» давала і дає загально визнана версія міфу. А з нього вже випливали необхідні соціальні установки, правила поведінки та обряди, норми моралі. Як зазначає професор Г.Г. Почепцов, картина світу людини достатньо міфологічна [6, с. 691]. З іншого боку, інструменталізація історичних міфів та брехні є основою пропаганди [8].

Французький філософ та літературознавець Ролан Барт⁹ (Roland Barthes) знаходить подібність між архаїчними та сучасними міфами ідеологічного характеру. Барт відносить міф до деформованої, спотвореної дійсності. Завдяки своїй природності, емоційності, сугестивності міф сприймається споживачем як система фактів. Відбувається перетворення сенсу у форму. Барт також приходить до висновку, що сенс та напрямок діяльності міфу виявляється двояким: з одного боку, він спрямований на зміну реальності, має на меті створити такий образ дійсності, який збігався б із ціннісними очікуваннями носіїв міфологічної свідомості; з іншого – міф надзвичайно «стурбований» приховуванням власної ідеологічності, тобто прагне зробити так, щоб його сприймали як щось природне, що само собою зрозуміле.

Французький філософ, соціолог і юрист Жак Елюль (Jacques Ellul) вважав, що умовою успішної пропаганди є наявність міфів та ідеологій. На його думку, ідеологія відрізняється від міфів у трьох аспектах. По-перше, міф перебуває глибше у душі людини, ідеологія з цього погляду більш поверхнева. По-друге, ідеологія – це набір ідей, міф є інтелектуально більш розпливчатим. По-третє, міф сильніше активує, ідеологія пасивніша (цитуються за виданням [6, с. 77]).

Тобто, основною функцією ідеологічної сторони міфу є те, що міф – це спосіб невидимого, але дуже потужного ідеологічного впливу на суспільство та створення системи цінностей на основі *нерідко хибних та перекручено осмислених фактів*.

Таким чином, сучасна політична міфологія як знаряддя пропаганди сходиться до давньої при-

⁶ Там само

⁷ <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%96%D1%84>

⁸ <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D1%96%D1%84>

⁹ <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B0%D1%80%D1%82,%D0%A0%D0%BE%D0%BB%D0%B0%D0%BD#%C2%AB%D0%9C%D0%B8%D1%84%C2%BB>

родної потреби людини до впорядкування своїх уявлень про навколишній світ. Але якщо в минулому створення та поширення міфів виправдовувалися обмеженістю об'єктивних знань та необхідністю, незважаючи на це, отримати пояснення про походження певних елементів світобудови чи світу загалом, то із зростанням наукових знань та доступу до них, то у сучасному світі міфотворчість, використовуючи природну потребу людини до впорядкування своїх уявлень про навколишній світ, спрямований на зміну реальності. В цьому випадку успіх міфотворення, спрямований на підміну об'єктивної реальності, пов'язаний або з відсутністю знань у об'єкта пропаганди, або у небажанні отримувати об'єктивні знання і бажанні «бути як всі» (конформізм). Найбільш сприйнятливі до пропаганди та формування «образу ворога» агресивно-неосвічені верстви населення, на які раціональні доводи не діють і, більше того, ці доводи сприймаються в багнети як зазіхання на власну точку зору. При цьому всі спроби довести протилежне наштовхуються на запеклу ворожість суспільства в цілому або його окремих верств. Міф бездоказовий і не має об'єктивного сенсу.

Як вказує Г.Г. Почепцов, всесилля пропаганди є таким, що часом саме вона диктує дії політикам, а не навпаки. Це все наслідок посилення інформаційного світу на противагу реальному [6]. Крім того, особливо слід взяти до уваги, що, на думку Г.Г. Почепцова, дійсність сьогодні конструюється не з її власних законів, а так, щоб лідер міг себе виявити ([6, с. 700]. В контексті теми нашого дослідження це цілком стосується президента РФ В. Путіна, якому нема чим себе проявити ніж як у погрозах світу та у війнах. Зокрема, у доповіді «Путін. Війна» російський опозиційний політик Б. Немцов прямо наголосив, що війна з Україною у лютому 2014 року була розв'язана президентом РФ В. Путіним задля підтримання власних електоральних рейтингів, які у цей період впали до мінімального рівня (45 %). Вже у березні 2014 року цей показник досяг 58 %, а до березня 2015 року безперервно зростав і досяг 74 %¹⁰.

¹⁰ <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2015/05/12/7067579/>

Таким чином, пропагандистські міфи створюють віртуальну реальність, у тенета якої потрапляють не тільки маси населення, але і його очільники. Саме на підставі міфів про «геноцид на Донбасі», «братський український народ, якого необхідно звільнити від диктату націоналістів та бандерівців», «створення України на землях Росії», «Україна і НАТО збиралися напасти на Донбас і Крим», «український народ любить Росію і Путіна і зустріне російську армію квітами, хлібом-сіллю» Путін прийняв рішення атакувати Україну. При цьому злий жарт із очільником Кремля зіграв міф про «сильну», «непереможну» армію РФ і слабку армію України. Так, оцінюючи причини поразок армії РФ в Україні на першому етапі війни, американський військовий аналітик Дж. Едмондс зазначив, що «все почалося з неточних і шовіністичних уявлень Москви про Україну, її лідерів, армію та народ... Фундаментальна помилка, яка допущена на рівні керівництва і досягла найнижчих чинів, – це недооцінка готовності керівництва України, її військових та народу до захисту своєї країни» [9].

Що стосується маніпулювання традиційними символами і стереотипами як методу пропаганди, то з цього приводу слід зазначити таке.

Маніпуляція – це відкритий чи прихований психологічний вплив із єдиною метою впровадити у свідомість людини уявлення, наміри, які *не збігаються* з бажанням людини, отримати від нього щось, домогтися бажаного вчинку¹¹. Маніпуляція є різновидом духовного психологічного тиску на особистість, групу людей або суспільство як управління і контроль, програмування думок і намірів. У суспільстві головними об'єктами маніпулювання стають не матеріальні об'єкти, а символи, ідеї, образи, що становлять основу знання та інформації, оскільки людина найчастіше сприймає не саму реальність, а якісь символи, що позначають цю реальність¹².

Крім того, визначається, що стереотипи – невід'ємні компоненти індивідуальної та масової свідомості. Завдяки стереотипам відбувається

¹¹ <https://www.evkoval.org/esse/manipulirovanie-na-osnove-stereotipov>

¹² Там само.

необхідне скорочення сприйняття та інших інформаційних та ідеологічних процесів у свідомості. Стереотипи, як необхідний людині інструмент сприйняття та мислення, мають стійкість, можуть бути виявлені, вивчені та використані як мішені для маніпуляції¹³.

Отже, достатньо маніпулятивно позначити певний об'єкт певним символом, який (символ) сприймається певним чином на підставі стереотипного мислення, і у такий спосіб добитися спрощеного сприйняття такого об'єкту у спосіб, в якому зацікавлений той, хто маніпулює.

Наприклад, дуже «популярним» у російській свідомості і пропагандистській практиці є таврування незручних осіб словом «фашист». Стереотипно «фашист» – це «ворог». Отже, достатньо назвати об'єкт маніпулювання «фашистом», і звідти у спрощений спосіб цей об'єкт визначається «ворогом».

З цього приводу американський історик Т. Снайдер зазначав, що протягом десятиліть за Сталіна, після Другої світової війни, «фашистом» вважався той, хто... на практиці робив те, що радянському керівництву не подобалося. Згодом це поняття ставало все більш розпливчастим... «Фашист» означало просто «ворог». За Путіна слово «фашист» (або «нацист») означає просто «мій обраний ворог, якого треба знищити». Ці терміни в офіційному російському вживанні сьогодні є мовою ненависті, що дозволяє вчиняти військові злочини. Ми знаємо це зі слів російських солдатів в Україні, які легітимують убивства та згвалтування мирних жителів посланнями на «фашистів». Характер слів «фашизм» і «нацизм» автоматично виправдовує агресивну війну та злочини проти людяності. При цьому «фашист», який називає когось іншого «фашистом», не стає від цього меншим фашистом. Навпаки, він ще більший фашист [10]. У цьому контексті В. Данько наголошує, що з ким би Росія не воювала – це «нацисти» та «фашисти»¹⁴. Отже, коли громадяни Росії, або її пропагандисти, або її очільники маніпулятивно називають українців «фашистами», «нацистами»,

тощо – насправді це абсолютно беззмістовний маркер, який не спирається на об'єктивні знання про фашизм чи нацизм. Це просто маркер ворога, якого, на думку маніпуляторів, можна і потрібно знищити.

Що стосується фільтрації інформації про супротивника, то необхідно враховувати, що у протистоянні – як військовому, так і не військовому – кожна із супротивних сторін піклується про високий моральний дух населення та військовослужбовців. Російська пропаганда доклала титанічних зусиль, щоб морально підготувати російське населення до війни з Україною, пробудити в суспільстві агресію, нацькувати на сусідню країну, використовуючи для цього саму неймовірну брехню. З цього приводу український письменник Я. Валетов наголошує [11]: «Чи бреше російська пропаганда? Майже завжди і з самого початку. І в цій брехні немає жодної доброї мети. Російська пропаганда – це відбиток злої волі однієї людини, що у своє чергу є відбитком соціального запиту російського глибокого народу... Причини війни вигадані російськими пропагандистами. Привід для війни – вигаданий. Цілі – вигадані. Втрати – ховаються. Звірства – ховаються. Методи ведення війни – ховаються. Фейкова недоімперія плодить фейки саме для внутрішнього споживання».

Зокрема, публіцист Д. Самігін вказує на такі напрямки антиукраїнської обробки населення Росії: а) «в Україні – бандерівці та нацисти»; б) «бандерівці на Майдані 2014-го захопили владу внаслідок військового перевороту»; в) «Крим пішов у Росію, злякавшись бандерівців»; г) «бандерівці спалили людей в Одесі»; д) «бандерівці та Україна напали на Донбас у 2014 році»; е) «бандерівці спровокували війну у 22-му році» [12].

Автори навчального посібника [13] (с. 19) звертають увагу, зокрема, на такі напрямки антиукраїнської пропаганди, як безпрецедентне й нищівне втручання в сферу історичної пам'яті (спекуляції на фактах історії, маніпулювання почуттями людей щодо минулих подій і учасників цих подій), мовне питання (істеричні й безпідставні лементації про «утиски росіян, російськомовних» та «насильницьку українізацію») тощо [13, с. 19].

¹³ Там само.

¹⁴ <https://www.stopfake.org/ru/s-kem-by-rossiya-ne-voevala-eto-natsisty-i-fashisty-zachem-kremlyu-georgievskaya-lenta/>

Одним із напрямів фільтрації інформації про супротивника є приховування його успіхів і приховування втрат власних збройних сил. Про цей спосіб ведення пропаганди знала і його застосовувала, зокрема, фашистська Німеччина, перебільшуючи успіхи вермахту і зменшуючи або заперечуючи успіхи Червоної Армії [14]. У сучасній війні проти України РФ цілком наслідує цей прийом. Зокрема, журналісти ВВС доказово стверджують, що пропаганда РФ приховує справжні втрати свої військ, у рази занижуючи офіційні дані¹⁵. Так, Міністерство внутрішніх справ України повідомило, що отримало загалом близько 32 тисяч звернень щодо розшуку російських солдатів. «Ми¹⁶ навіть дзвонимо часто і питаємо, чому, наприклад, ви це пишете, чому ви не можете своїх розпитати, – і вони кажуть, що їм брешуть»¹⁷.

Висновки. Здійснений комплексний інформаційно-психологічний аналіз методів антиукраїнської російської пропаганди в інформаційних війнах проти України. Показано, що в основу антиукраїнської російської пропаганди покладена міфологізація масової свідомості і її переведення на протилежну картину світу. Пропагандистські міфи створюють віртуальну реальність, у тенета якої потрапляють не тільки маси населення, але й його очільники. Саме на підставі міфів про «геноцид на Донбасі», «братський український народ, якого необхідно звільнити від диктату націоналістів та бандерівців», «створення України на землях Росії», «Україна і НАТО збиралися напасти на Донбас і Крим», «український народ любить Росію і Путіна і зустріне російську армію квітами, хлібом-сіллю» Президент РФ В. Путін прийняв рішення атакувати Україну. При цьому злий жарт з очільником Кремля зіграв міф про «сильну», «непереможну» армію РФ і слабку армію України. Міфологізація тісно пов'язана з маніпулюванням традиційними символами і стереотипами. Отже, коли громадяни Росії, або її пропагандисти, або її очільники маніпулятивно називають українців «фашистами», «нацистами», тощо – насправді це абсолютно беззмістовний маркер, який не

спирається на об'єктивні знання про фашизм чи нацизм. Це просто маркер ворога, якого, на думку маніпуляторів, можна і потрібно знищити.

Література

1. Белкін Л.М., Юринець Ю.Л., Сопілко І.М., Белкін М.Л. Спростування «геноциду» на Донбасі як напрям контрпропаганди під час агресії Російської Федерації проти України. *Юридичний науковий електронний журнал*. Електронне наукове фахове видання. 2022. № 3. С. 12-17.
2. Propaganda Techniques. Virtual English Notebook. URL: <https://sites.google.com/site/thevirtualenglishnotebook/propaganda-techniques>
3. Scot Macdonald. Propaganda and Information Warfare in the Twenty-First Century: Altered Images and Deception Operations. *Contemporary Security Studies*. 224 p.
4. Почепцов Г. Пропаганда vs інформаційні операції: сходства и различия. *Детектор медиа*. 17.04.2016. URL: <https://ms.detector.media/mediaanalitika/post/16443/2016-04-17-propaganda-vs-yinformatsyonnye-operatsyy-skhodstva-y-razlychyua/>
5. Почепцов Г. Метапропаганда как доминирование пропаганды над идеологией, а не наоборот. *Хвиля*. 17.09.2018. URL: <https://hvylya.net/analytics/society/metapropaganda-kak-dominirovanie-propagandy-i-nad-ideologiyey-a-ne-naoborot.html>
6. Почепцов Г.Г. Пропаганда 2.0. Харьков: Фолио, 2018. 796 с.
7. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973.
8. Лушницкий А. Мифы и догмы о 9 мая. О чем молчит Россия. *НВ*. 10.05.2022. URL: <https://nv.ua/opinion/vtoraya-mirovaya-o-chem-lgut-v-rossii-v-den-pobedy-9-maya-poslednie-novosti-50240698.html>
9. Шевченко О. Не считай себя умней врага. Почему провалилось вторжение России в Украину. *Фокус*. 07.05.2022. URL: <https://focus.ua/voennye-novosti/514765-prichiny-voennogo-proigrysha-rf-pochemu-provalilos-vtorzhenie-v-ukrainu>
10. Снайдер Т. Девять тезисов о путинском фашизме. *НВ*. 11.05.2022. URL: <https://nv.ua/opinion/rossiya-fashizm-timoti-snyder-o-tom-kak->

¹⁵ <https://www.bbc.com/russian/features-61638530>

¹⁶ Посадові особи МВС

¹⁷ <https://www.pravda.com.ua/ukr/news/2022/05/9/7344978/>

putin-obyasnyayet-voynu-v-ukraine-poslednie-novosti-50241080.html

11. Валетов Я. Что будет после войны? *Украинская правда*. 17.04.2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2022/04/17/7340267/>

12. Самыгин Д. «Старые дезы о главном» рашистской пропаганды. *Украинская правда*. 24.03.2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2022/03/24/7334203/>

13. Гібридна війна і журналістика. Проблеми інформаційної безпеки: навч. посіб. / за заг. ред. В.О. Жадька; ред.-упор. О.І. Харитоненко, Ю.С. Полтавець. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2018. 317 с.

14. Яшан О. Нацистська пропагандистська друкована продукція на території України (1941-1944 рр.). *Наукові записки: Серія «Історія»*. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5620/1/Awan.pdf>

References

1. Bielkin L.M., Yurynets Yu.L., Sopilko I.M., Bielkin M.L. Sprostuvannia «henotsydu» na Donbasi yak napriam kontrpropahandy pid chas ahresii Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. Elektronne naukove fakhove vydannia*. 2022. № 3. S. 12-17.

2. Propaganda Techniques. Virtual English Notebook. URL: <https://sites.google.com/site/thevirtualenglishnotebook/propaganda-techniques>

3. Scot Macdonald. Propaganda and Information Warfare in the Twenty-First Century: Altered Images and Deception Operations. *Contemporary Security Studies*. 224 p.

4. Pocheptsov G. Propaganda vs informatsionnyye operatsii: skhodstva i razlichiya. *Detektor media*. 17.04.2016. URL: <https://ms.detektor.media/mediaanalitika/post/16443/2016-04-17-propaganda-vs-ynformatsyonnye-operatsyy-skhodstva-y-razlychyya/>

5. Pocheptsov G. Metapropaganda kak dominirovaniye propagandy nad ideologiyey. a ne naoborot. *Khvilya*. 17.09.2018. URL:

<https://hvylyya.net/analytics/society/metapropaganda-kak-dominirovanie-propagandyi-nad-ideologiyey-a-ne-naoborot.html>

6. Pocheptsov G.G. Propaganda 2.0. Kharkov. Folio. 2018. 796 s.

7. Slovnyk ukrainskoi movy: v 11 tomakh. Tom 4, 1973.

8. Lushnitskiy A. Mify i dogmy o 9 maya. O chem molchit Rossiya. *NV*. 10.05.2022. URL: <https://nv.ua/opinion/vtoraya-mirovaya-o-chem-lgut-v-rossii-v-den-pobedy-9-maya-poslednie-novosti-50240698.html>

9. Shevchenko O. Ne schitay sebya umney vraga. Pochemu provalilos vtorzheniye Rossii v Ukrainu. *Fokus*. 07.05.2022. URL: <https://focus.ua/voennye-novosti/514765-prichiny-voennogo-proigrysha-rf-pochemu-provalilos-vtorzhenie-v-ukrainu>

10. Snayder T. Devyat tezisov o putinskom fashizme. *NV*. 11.05.2022. URL: <https://nv.ua/opinion/rossiya-fashizm-timoti-snyder-o-tom-kak-putin-obyasnyayet-voynu-v-ukraine-poslednie-novosti-50241080.html>

11. Valetov Ya. Chto budet posle voyny? *Ukrainskaya pravda*. 17.04.2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2022/04/17/7340267/>

12. Samygin D. «Staryye dezy o glavnom» rashistskoy propagandy. *Ukrainskaya pravda*. 24.03.2022. URL: <https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2022/03/24/7334203/>

13. Hibrydna viina i zhurnalistyka. Problemy informatsiinoi bezpeky: navchalnyi posibnyk / za zah. red. V.O. Zhadka; red.-upor. O.I. Kharytonenko, Yu.S. Poltavets. Kyiv, Vyd-vo NPU imeni M.P. Drahomanova, 2018. 317 s.

14. Yashan O. Natsystska propahandystska drukovana produktsiia na terytorii Ukrainy (1941-1944 rr.). *Naukovi zapysky: Serii «Istoriia»*. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5620/1/Awan.pdf>

Leonid Belkin, Juliya Iurynets, Iryna Sopilko, Mark Belkin

INVESTIGATION OF METHODS OF ANTI-UKRAINIAN RUSSIAN PROPAGANDA IN INFORMATION WARS AGAINST UKRAINE

National Aviation University
Liubomyra Huzara Avenue, 1, 03680, Kyiv, Ukraine
E-mail: belkinleonid@ukr.net

*The aim of the article is a comprehensive informational and psychological analysis of the methods of anti-Ukrainian Russian propaganda in the information wars against Ukraine. **Research methods:** documentary analysis and generalization of legal, sociological, political, psychological information, as well as the practice of anti-Ukrainian Russian propaganda. **Results:** studied the mechanisms of information and psychological effects of propaganda on the population in order to mythologize the mass consciousness and its transfer to the opposite picture of the world. Propaganda myths create a virtual reality, in the webs of which fall not only the masses, but also its leaders. It is on the basis of myths about the «genocide in Donbas», «fraternal Ukrainian people who must be freed from the dictates of nationalists and Bandera», «creation of Ukraine in earths of Russia», «Ukraine and NATO were going to attack Donbas and Crimea», «Ukrainian people love Russia and Putin and will meet the Russian army with flowers, bread and salt» President of the Russian Federation Vladimir Putin has decided to attack Ukraine. At the same time, an evil joke with the Kremlin leader played a myth about the «strong», «invincible» army of the Russian Federation and the weak army of Ukraine. Mythologizing is closely linked to the manipulation of traditional symbols and stereotypes. So, when Russian citizens, or its propagandists, or its leaders, manipulatively call Ukrainians «fascists», «Nazis» etc., it is in fact a completely meaningless marker that is not based on objective knowledge of fascism or Nazism. This is just a marker of the enemy, which, according to manipulators, can and should be destroyed. **Discussion:** a comprehensive informational and psychological analysis of the methods of anti-Ukrainian Russian propaganda in the information wars against Ukraine allows to systematically formulate the directions of counter-propaganda work.*

***Key words:** propaganda; counter-propaganda; information war; mystification; mythologizing of mass consciousness; virtual reality.*

Стаття надійшла до редакції 22.08.2022